

GODIŠNJAK
Jun 2024.

Redakcija:

- prof. dr Dobrivoje Stanojević,
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- prof. dr Jasna Veljković,
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- prof. dr Saša Mišić,
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- prof. dr Anita Burgund Isakov,
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- doc. dr Jelena Lončar
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- doc. dr Goran Tepšić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- doc. dr Marko Dašić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)
- doc. dr Stefan Surlić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka (Srbija)

Međunarodna redakcija:

- Dr. Ana Maria Pereira Antunes,
Universidade da Madeira & Centro de Investigação em Estudos da Criança da Universidade do Minho (Portugal)
- Dr. Armina Galijaš,
Universität Graz – Zentrum für Südosteuropastudien (Austrija)
- Dr. Dejan Jović,
Fakultet političkih znanosti – Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska)
- Dr. James Ketterer,
Center for Civic Engagement – Bard College (SAD)
- Dr. Jeffrey Peake,
Clemson University – College of Behavioral, Social and Health Sciences (SAD)
- Dr. Kristina Urbanc,
Pravni fakultet – Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska)
- Dr. Lejla Turčilo,
Fakultet političkih nauka – Univerzitet u Sarajevu (Bosna i Hercegovina)
- Dr. Lucija Vejmelka,
Pravni fakultet – Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska)
- Dr. Maria Cristina de Salgado Nunes,
Faculdade de Ciências Humanas E Sociais – Universidade do Algarve (Portugal)
- Dr. Marko Kmezić,
Universität Graz – Zentrum für Südosteuropastudien (Austrija)
- Dr. Massimo Bucarelli,
Sapienza Università di Roma (Italija)
- Dr. Nina Mešl,
Fakulteta v socialno delo – Univerza v Ljubljani (Slovenija)
- Dr. Tadeja Kodele,
Fakulteta v socialno delo – Univerza v Ljubljani (Slovenija)
- Dr. Valida Repovac Nikšić,
Fakultet političkih nauka – Univerzitet u Sarajevu (Bosna i Hercegovina)
- Dr. Zoran Ilievski,
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Severna Makedonija)

ISSN 1820-6700

Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

GODIŠNJAK 2024

GODINA XVIII/ SPECIJALAN BROJ / JUN 2024.

Beograd

Izdavač:

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Beograd, Jove Ilića 165
Telefon: 011/3092-999, Fax: 011/2491-501

E-mail: godisnjakfpn@fpn.bg.ac.rs

Internet prezentacija: <http://www.fpn.bg.ac.rs/node/588>

Za izdavača:

prof. dr Dragan R. Simić

Glavni i odgovorni urednik:

prof. dr Dragan R. Simić

Izvršni urednik:

doc. dr Stevan Nedeljković

Izvršne urednice specijalnog broja:

prof. dr Jasna Hrnčić

doc. dr Suzana Mihajlović

prof. dr Dragana Stoeckel

Dizajn:

Stefan Ignjatović

Prelom:

Biljana Živojinović

Lektura i korektura:

Olivera Veličković

Tiraž:

50 primeraka

Štampa:

Čigoja štampa

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
-----------------	---

POLA VEKA VISOKOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA ZA SOCIJALNU POLITIKU I SOCIJALNI RAD U REPUBLICI SRBIJI

Milosav Milosavljević, Prilog istoriji obrazovanja socijalnih radnika na Univerzitetu u Beogradu – Fakultetu političkih nauka	11
Mira Lakićević, Moja prva generacija	31
Jasna Hrnčić, Miona Gajić i Tamara Stojanović, Razvoj programa za visokoškolsko obrazovanje za socijalnu politiku i socijalni rad na Univerzitetu u Beogradu – Fakultetu političkih nauka	43
Miroslav Brkić, Socijalni rad i digitalna revolucija	63
Tomislav Sedmak, Susret dva ljudska bića u socijalnom radu	81

EKONOMSKE, SOCIJALNE I POLITIČKE IMPLIKACIJE MEĐUNARODNIH KRIZA I KONFLIKATA

Suzana Mihajlović i Nataša Milošević, Upravljanje humanitarnom krizom u Evropskoj uniji i socijalna politika – podrška izbeglicama u eri rusko-ukrajinskog sukoba	99
Violeta Đorđević i Tamara Stojanović, Dvostruki standardi zaštite prisilnih migranata u zemljama Evropske unije: primer Mađarske i Poljske.	121
Jagoda Petrović i Marko Ružičić, Socijalne potrebe raseljenih osoba i povratnika u Bosni i Hercegovini	143
Dijana Janković, Maja Marković i Miona Gajić, Ostvarivanje prava privremeno raseljenih lica iz Ukrajine u Republici Srbiji: izazovi i perspektive integracije ...	159
Božidar Denda, Političke i socijalne implikacije kosovske krize u svijetlu postmodernog društva rizika	187

STRATEGIJE I INTERVENCIJE SOCIJALNOG RADA U ZAŠTITI VULNERABILNIH GRUPA U KRIZNIM VREMENIMA

Anita Burgund Isakov, Humanitarna pomoć u situacijama krize: između nužnosti i potrebe za opstankom	203
Anja Marković, Rezilijentnost kod dece i mladih u prisilnim migracijama na Balkanskoj ruti	231
Ljubo Lepir i Svetlana Ristić, Krizni menadžment u socijalnoj zaštiti – slučaj pandemije	251
Buda Methadžović, Inicijative socijalnog rada u radu sa ranjivim društvenim grupama u kriznom, ratnom i posleratnom kontekstu: istraživanje i rezultati ..	271
Vanja Petrović, Obeležja solidarnih kuhinja u Republici Srbiji	290

CONTENT

PREFACE

HALF A CENTURY OF HIGHER EDUCATION FOR SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Milosav Milosavljević, A contribution to the history of social worker education at the University in Belgrade - Faculty of Political Science	11
Mira Lakićević, My first generation	31
Jasna Hrnčić, Miona Gajić and Tamara Stojanović, Development of the higher education program for social policy and social work at the University of Belgrade – Faculty of Political Science	43
Miroslav Brkić, Social work and the digital revolution	63
Tomislav Sedmak, The encounter between two human beings in social work	81

ECONOMIC, SOCIAL, AND POLITICAL IMPLICATIONS OF INTERNATIONAL CRISES AND CONFLICTS

Suzana Mihajlović and Nataša Milošević, Humanitarian crisis management in the European Union and social policy – support for refugees in the era of the Russian-Ukrainian conflict.	99
Violeta Đorđević i Tamara Stojanović, Double Standards in the Protection of Forced Migrants in European Union Countries	121
Jagoda Petrović i Marko Ružičić, Social needs of displaced persons and returnees in Bosnia and Herzegovina	143
Dijana Janković, Maja Marković i Miona Gajić, Realization of the Rights of Temporarily Displaced Persons from Ukraine in the Republic of Serbia: Challenges and Perspectives of Integration	159
Božidar Denda, Political and social implications of the Kosovo crisis in the light of the postmodern risk society.	187

STRATEGIES AND INTERVENTIONS OF SOCIAL WORK IN PROTECTING VULNERABLE GROUPS IN TIMES OF CRISIS

Anita Burgund Isakov, Humanitarian aid in crisis situations: between necessity and the need for survival	203
Anja Marković, Resilience of children and young people in forced migration on the Balkan route	231
Ljubo Lepir i Svetlana Ristić, Crisis management in social protection – the case of the pandemic	251
Buda Methadžović, Social work initiatives with vulnerable social groups in crisis, war, and post-war contexts: research and results	271
Vanja Petrović, Characteristics of solidarity kitchens in the Republic of Serbia.	290

Pregledni naučni članak UDC 314.113:314.151.3-054.73(4-672EU:439) "2015-2023"
314.113:314.151.3-054.73(4-672EU:438) "2015-2023"

Violeta Đorđević*

Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić

Tamara Stojanović**

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

Dvostruki standardi zaštite prisilnih migranata u zemljama Evropske unije: primer Mađarske i Poljske***

Apstrakt

Cilj ovog rada**** je analiza migracionih politika država Evropske unije (EU) tokom perioda od 2015. do 2023. godine, uz fokus na dvostruke standarde zaštite migranata. Rad je usmeren na utvrđivanje potencijalnih razlika u programima dostupnim migrantima iz zemalja Bliskog istoka i Severne Afrike (MENA – Middle East and North Africa) i iz Ukrajine, te kako se te razlike ogledaju u politikama zaštite migranata. Kroz komparativnu analizu programa, političkih odluka i medijske reprezentacije u državama EU, sa fokusom na Mađarsku i Poljsku, zaključujemo da su migranti MENA zemalja često suočeni sa ograničenim pravima, dok su migrantima iz Ukrajine dostupni povoljniji uslovi. Razlozi za ove razlike u tretmanu uključuju sigurnosne brige, predrasude i politički uticaj u zemljama prihvata. Rezultati ovog

* violeta.djordjevic.96@gmail.com

** tamara.stojanovic.vr@gmail.com

*** Rad je napisan u okviru naučnoistraživačkog rada NIO po Ugovoru sklopljenim sa Ministarstvom nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije pod brojem: 451-03-66/2024-03 od 26.01.2024. godine.

**** Rad je finansijski podržan Planom naučnoistraživačkog rada Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka, koji finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

istraživanja pokazuju da primena takvih standarda stvara izazove u vezi sa poštovanjem temeljnih vrednosti jednakosti, solidarnosti i tolerancije, često dovodeći u pitanje doslednost evropskih politika.

Ključne reči:

prisilne migracije, socijalna politika, integracija, rat, kriza, javni diskurs

UVOD

Protekle dve decenije 21. veka obeležene su višestrukim krizama na teritoriji Evrope, uključujući dve ekonomske, pandemijsku i dve migrantske krize. Navedene globalne promene i izazovi duboko su uzdrmali temelje evropske vrednosti solidarnosti, uslovljavajući pojavu drugačijih odgovora na dve migrantske krize. Usled toga nameće se potreba za razmatranjem formalnih i neformalnih oblika solidarnosti, kao jedne od temeljnih vrednosti socijalne politike i socijalnog rada. Širina teme zahteva usko definisanje fokusa rada na uporedno posmatranje dve migrantske krize koje su zahvatile Evropu 2015. i 2022. godine, kako bi se identifikovali dvostruki standardi zaštite i tretmana dve grupe migranata. Prva kriza poznata je pod nazivom Evropska migrantska kriza koja je kulminirala tokom 2015. godine, kada je oko milion migranata iz MENA zemalja došlo na teritoriju Evrope. Ovaj broj lica raseljenih ratom i sukobima najveći je u zapadnoj i centralnoj Evropi još od 1990-ih, kada je nekoliko sukoba uslovalo raspad bivše Jugoslavije¹. Druga migrantska kriza ogleda se u višemilionskom prilivu migranta od početka rata između Ruske Federacije i Ukrajine u februaru 2022. godine. Broj migranata iz Ukrajine porastao je sa 27.300, koliko ih je bilo 2021. godine, na 5.936.700 početkom 2024. godine, što predstavlja najbrži rast broja migranata još od Drugog svetskog rata². Stavovi javnosti prema evropskim migrantskim grupama i grupama migranata koji nisu iz Evrope mogu se razlikovati zbog različitog kulturnog i etničkog porekla, kao i načina na koji mediji percipiraju ove grupe. Takve razlike često uslovljavaju pojavu drugačijih pristupa u tretmanu i zaštiti ovih grupa migranata. Različiti pristupi nisu opravdani, posebno sa stanovišta ljudskih prava, s obzirom na to da su članice EU potpisnice Ženevske konvencije iz 1951. godine koja između ostalog proklamuje i da odredbe ove konvencije koja je pre-

¹ UNHCR, *A million refugees and migrants flee to Europe in 2015*. Available from: <https://www.unhcr.org/news/news-releases/million-refugees-and-migrants-flee-europe-2015> (Accessed January 4, 2023).

² UNHCR, *Ukraine Refugee Situation*. Available from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Accessed January 2023).

vashodno namenjena zaštiti izbeglica i migranata treba da budu primenjene bez diskriminacije prema rasi, veri ili zemlji porekla.³

U radu će biti predstavljeni tok, kakarakteristike i razlozi prisilnih migracija kroz prikaz različitih teorijskih objašnjenja, a zatim i odgovor EU na dve migrantske krize. Ovaj odgovor istražiće se kroz analizu već postojećih, kao i novih evropskih programa tokom krize 2015. i 2022. godine. Dodatno, biće istraženo postupanje Mađarske i Poljske kao država članica EU u kojima se može uočiti postojanje duplih standarda u tretmanu migranata iz MENA zemalja i iz Ukrajine. Ove dve države izabrane su jer mogu predstavljati zanimljive primere načina na koji radikalno-desinačarske vlade kreiraju antimigrantske politike i retoriku. Primenom metoda komparativne analize i studije slučaja, autorke će na osnovu prikupljenih podataka nastojati da odgovore na pitanje zašto na nivou pojedinih zemalja EU postoje dvostruki standardi zaštite migranata iako im je zaštita garantovana međunarodnim pravnim aktima bez obzira na rasu, veru ili zemlju porekla?

TEORIJSKI OKVIR

Prisilne migracije se najjednostavnije definišu kao one u kojima "postoji element prinude, uključujući pretnju po život, bilo da su izazvane prirodnim ili ljudskim faktorom"⁴. Najčešći uzrok prisilnih migracija su rat i sukobi, ali do prisilnih migracija može doći i zbog prirodnih katastrofa, klimatskih promena, diskriminacije, progona i ekonomskih faktora⁵. Postavlja se pitanje do kog trenutka je reč o prisilnim migracijama, te kada one postaju dobrovoljne? Zbog ovog pitanja teorije o prisilnim migracijama počinju da se razvijaju relativno kasno, kao i zbog toga što su ove migracije u početku bile određene kao jednokratni i privremeni događaji. Tokom 1970-ih godina prošlog veka teoretičari koji su pisali o prisilnim migracijama polazili su od pretpostavke da migranti imaju makar minimalnu mogućnost izbora kada su u pitanju migracije⁶. Kastl, Krovli i Lohna (Castles, Crawley and Loughna) navode da postoje

³ UN General Assembly, "Convention Relating to the Status of Refugees", *United Nations Treaty Series*, vol. 189, 28 July 1951, čl. 3.

⁴ IOM, *Glossary on Migration (second edition)*, Geneva: International Organization for Migration, 2011. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf (Accessed November 5, 2023), p. 39.

⁵ IOM, *World Migration Report 2020*, Geneva: International Organization for Migration, 2020. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (Accessed August 14, 2023), p. 2.

⁶ Anthony Richmond, "Reactive Migration: Sociological Perspectives On Refugee Movements", *Journal of Refugee Studies*, Vol. 6, No. 1, 1993, pp. 7–24; Albert Otto

dokazi da neki, iako ne svi, čak i oni koji beže od nasilja ili progona i potrebna im je zaštita imaju određenu kontrolu nad tim gde idu i kako putuju⁷. U ovom radu polazište je da iako određene odluke vezane za migraciju mogu biti slobodna volja prisilnih migranata, u biti biranje između ostanka u državi i spašavanja sopstvenog i života najbližih i nije neka mogućnost. Izbor može biti ograničen na državu odredišta prisilnih migranata, ali i taj izbor uslovljen je drugim faktorima kao što su finansijske mogućnosti, lična i porodična rezilijentnost, poznavanje jezika i sl., te generalizacija nije moguća.

Pioniri teorija o prisilnim migracijama su Egon Kunz i Albert Hiršman (Hirschman). O prisilnim migracijama Kunz govori kao o strategiji preživljavanja za ljude koji žive u siromašnim zemljama i suočavaju se sa lošim uslovima života. On je ustanovio razliku između akutnih i anticipatornih izbeglika. Osnovnom odlikom akutnog izbeglištva smatrao je beg, koji je masovan, a motivisan je stizanjem u bezbednost, dok je anticipatornim izbeglištvom smatrao napuštanje države pre nastupanja situacije u kojoj je jedina moguća opcija beg i pripremljen dolazak u državu nastanjivanja⁸. Albert Hiršman je izlaz (tj. emigraciju), glas (protest) i vernost odredio kao uzajamno isključujuće alternative reakcija građana na nezadovoljavajuću državu. Ukazivao je na to da je emigracija odgovor na suočavanje građana sa nasiljem, nesigurnošću ili progonom⁹.

Zolberg naglašava ulogu države u prisilnim migracijama. On tvrdi da država može da igra ključnu ulogu u izazivanju ili sprečavanju migracija, na primer, putem politika migracije, zakona o azilu i politika koje se odnose na nasilje u društvu. Zolberg tvrdi da je potrebno uzeti u obzir ekonomske, socijalne i političke faktore kako bi se razumela pozadina prisilnih migracija i kako bi se mogla doneti efektivna politička rešenja za ove probleme¹⁰. Naglašavao je „proizvođenja” migranata kao posledice stvaranja novih država, i to iz dva razloga. Prvi je njihov čest nastanak povezan sa ratovima i nasiljem, a drugi je

Hirschman, *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*, MA: Harvard University Press, Cambridge, 1970.

⁷ Heaven Crawley, Stephen Castles and Sean Loughna, *States of Conflict: Causes and Patterns of Forced Migration to the EU and Policy Responses*, Institute of Public Policy Research, London, 2003, p. 29.

⁸ Egon Fransis Kunz, “The Refugee in Flight: Kinetic Models and forms of Displacement”, *International Migration Review*, Vol. 7, No. 2, pp. 125–146.

⁹ Albert Otto Hirschman, *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*, op. cit.

¹⁰ Aristide Zolberg, “The formation of new states as a refugee-generating process”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 467, No. 1, pp. 24–38.

isključivanje onih koji nemaju poželjnu etničku pripadnost. De Đenova (De Genova) tvrdi da se ilegalizacija migracije koristi kao instrument kontrole nad migracijom i kao sredstvo za povećanje eksploatacije migranata. De Đenova kao i Zolberg u izvesnom smislu državu vidi kao ključnog aktera u pružanju zaštite migrantima. Međutim, on pored uloge države, analizira i načine na koje društvo odbacuje ilegalne migrante, a jedan od načina je kroz dehumanizaciju, čime se opravdava njihova isključenost i nezakonitost. Takođe, ističe da ilegalnost migracije može dovesti do marginalizacije i isključenosti migranata iz društvenog i političkog života, što ih dalje dovodi u nepovoljan položaj¹¹.

Široko korišćen teorijski okvir u naučnim radovima od kog ćemo poći u analizi potencijalnih dvostrukih standarda u zaštiti prisilnih migranata, jeste teorija međugrupne pretnje¹² koja se između ostalog koristi i za objašnjenje antimigrantskih osećanja u evropskim državama¹³. Ova teorija sugerise da četiri osnovne vrste pretnji mogu dovesti do predrasuda, a to su: 1) realne pretnje na materijalnom, ekonomskom i političkom nivou, 2) simboličke pretnje, 3) negativni stereotipi i 4) međugrupna anksioznost¹⁴. Realne pretnje predstavljaju opasnost za dobrobit unutar grupe, uključujući pretnje fizičkoj bezbednosti ili zdravlju, pretnje ekonomskoj i političkoj moći, kao i pretnje postojanju grupe¹⁵. Simboličke pretnje zasnovane su na percipiranim grupnim razlikama u vrednostima, normama i verovanjima, u ovim percepcijama polazi se od mišljenja da druge grupe često imaju različite poglede na

¹¹ Nicholas De Genova "Migrant 'illegality' and deportability in everyday life", *Annual Reviews of Anthropology* 2002/31, pp. 419–447.

¹² Stephan Walter, Oscar Ybarra, Kimberly and Rios Morrison, "Intergroup threat theory", in: Todd Nelson (ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination*, Taylor and Francis, New York, 2009, pp. 43–59.

¹³ Karina Velasco-González, Maykel Verkuyten, Jeroen Weesie and Edwin Poppe, "Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 47, No. 4, pp. 667–685.

¹⁴ Stephan Walter and Stephan Cookie White, "Cognition and affect in stereotyping: Parallel interactive networks", in: Diane Mackie and David Hamilton (eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception*, Academic Press, Orlando, 1993, pp. 111–136; Bori Simonovits, "The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field" in: Birgit Glorius, Jeroen Doomernik (Eds.), *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Localities*, Springer, Switzerland AG, 2020, pp. 155–176.

¹⁵ Bori Simonovits, "The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field", op. cit., p. 158.

svet od dominantnih grupa.¹⁶ Negativni stereotipi su očekivanja o tome kako će se član van grupe ponašati, često povezana sa osećanjem pretnje ili straha. Međugrupna anksioznost je osećaj da je osoba ugrožena tokom interakcije sa članovima van grupe¹⁷. U analizi slučajeva Mađarske i Poljske, važno je napomenuti da se na nivou percepcije mogu razumeti ne samo simboličke, već i realne pretnje. Koncept realne pretnje je usko povezan sa idejom šovinizma blagostanja, pošto oba koncepta procenjuju percipiranu konkurenciju oskudnih resursa (kao što su pozicije na tržištu rada i socijalne usluge), a percepcija većine je da su ti resursi ugroženi od strane migranata. Andersen i Bjørklund (Bjørklund) prvi put su upotrebili termin „šovinizam blagostanja” 1990. godine i opisuju ga kao ideju da socijalne usluge treba da budu dostupne samo „našima” (državljanima)¹⁸. Mnoga istraživanja pokazuju da se migranti muslimanske vere u Evropi doživljavaju kao realna i simbolička pretnja dominantnim zapadnim kulturama¹⁹, dok to nije slučaj sa migrantima hrišćanske vere²⁰. Ovo je posebno naglašeno u državama u kojima su na vlasti radikalne desničarske stranke, kakav je slučaj sa Mađarskom i Poljskom. Dve studije eksperimentalnog dizajna testirale su kako ekonomska, humanitarna i verska zabrinutost utiču na stavove građana prema tražiocima azila u SAD i nekim državama Evrope²¹. Rezultati dobijeni i u SAD i Evropi ukazuju na to da građani preferiraju migrante višeg socijalnog statusa i višeg nivoa obrazovanja. Nasuprot tome, tražioce azila vide kao ljude koji ne planiraju da rade, koji su neovlašćeno ušli u njihovu zemlju ili ne govore njihov jezik. Kada govorimo

¹⁶ Stephan Walter and Stephan Cookie White, “Cognition and affect in stereotyping: Parallel interactive networks”, op. cit.

¹⁷ Bori Simonovits, “The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field”, op. cit., p. 158.

¹⁸ Jørgen Goul Andersen, and Tor Bjørklund, “Structural Change and New Cleavages: The Progress Parties in Denmark and Norway”. *Acta Sociologica*, Vol. 33, No. 3 (1990), p. 212.

¹⁹ Aharon Bizman, Yoel Yinon, “Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification”, *Basic and Applied Social Psychology*, Vol. 23, No. 3, pp. 191–196; Karina Velasco-González, Maykel Verkuyten, Jeroen Weesie, Edwin Poppe, “Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory”, op. cit.

²⁰ Bori Simonovits, “The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field”, op. cit., p. 159.

²¹ Jens Hainmueller and Daniel Hopkins, “The hidden American immigration consensus: A conjoint analysis of attitudes toward immigrants”, *American Journal of Political Science*, Vol. 59, No. 3, pp. 529–548; Kirk Bansak, Jens Hainmueller and Dominik Hangartner, “How economic, humanitarian, and religious concerns shape European attitudes toward asylum seekers”, *Science*, Vol. 354, pp. 217–222.

o religiji, postoji visok nivo netrpeljivosti prema onima koji su muslimanske vere.²² Iako su napred navedene studije sprovedene tokom 2015. i 2016. godine, nove migrantske krize još jednom potvrđuju njihove rezultate. Strah od različitosti i želja za prividom homogenosti nije napustila prostor Evrope iako na deklarativnom nivou EU prihvata, poštuje i štiti različitosti.

POLITIČKI I JAVNI DISKURS U ODNOSU NA PRISILNE MIGRACIJE

Mediji igraju ključnu ulogu u oblikovanju javnog mnjenja o različitim temama, uključujući i migracije. Njihov uticaj može biti značajan jer većina ljudi dobija informacije o svetu oko sebe putem medija. Pored toga, mediji mogu uticati na cikluse donošenja politika²³ kao i stvaranje narativa za ili protiv određene situacije²⁴. Dobar primer dvostrukih standarda medija je razlika u medijskom oblikovanju dve migrantske krize. Tokom 2015. godine migrantska kriza je u medijima bila uglavnom negativno disponirana, dok je tokom 2022. i 2023. godine primetna pozitivnija slika u medijima o migrantima, ali onima koji dolaze iz Ukrajine, kao i mobilizacija građana i političke akcije u korist dobrodošlice ukrajinskim migrantima²⁵. Politička i medijska reprezentacija migranata tokom 2015. godine bi se mogla oceniti kao antimigrantska jer su evropske države pokazivale visok stepen animoziteta prema njima, u tome se posebno izdvajaju dve države članice EU, a to su Mađarska i Poljska. U ovom periodu na čelu ovih država bili su lideri desničarskih populističkih političkih stranaka.

²² *Ibidem.*

²³ Jakob-Moritz Eberl, Christine Meltzer, Tobias Heidenreich, Beatrice Herrero, Nora Theorin, Fabienne Lind, Rosa Berganza, Hajo Boomgaarden, Christian Schemer and Jesper Strömbäck, "The European media discourse on immigration and its effects: a literature review", *Annals of the International Communication Association*, Vol. 42, No. 3, pp. 207–223.

²⁴ Myria Georgiou and Rafal Zaborowski, *Media coverage of the 'refugee crisis': A cross European perspective. Council of Europe Report: DG1(2017)03*. Available from: <https://edoc.coe.int/en/refugees/7367-media-coverage-of-the-refugee-crisis-a-cross-europeanperspective.html> (Accessed October 7, 2023)

²⁵ Rachael Reilly and Michael Flynn, *The Ukraine Crisis: Double Standards, Has Europe's Response to Refugees Changed? Global Detention Project*. Available from: <https://www.globaldetentionproject.org/the-ukraine-crisis-double-standards-has-europes-responseto-refugees-changed> (Accessed October 7, 2023).

Mađarska – politički i javni diskurs

Sa početkom migrantske krize 2015. godine odnos Mađarske prema migrantima bio je posve kontroverzan, kao i mere koje je preduzimala kako bi se "zaštitila" od priliva velikog broja migranata (postavljanje zaštitne ograde na granici sa Srbijom, mobilisanje vojnih i policijskih snaga i sl). Javni i politički diskurs nije bio ništa manje polemičan, ilustrovano primerom, premijer Mađarke Viktor Orban (Orbán) u to vreme naziva sirijske migrante "otrovom i muslimanskim okupatorima"²⁶. Svoj odnos prema migrantima menja od samog početka ukrajinske krize i navodi na nije potrebno biti "nuklearni fizičar da bi se videla razlika između masovnog dolaska iz muslimanskih regiona u nadi da će imati bolji život u Evropi i pomoći ukrajinskim migrantima koji su došli u Mađarsku zbog rata"²⁷. On u svojoj izjavi od 3. marta 2022. godine najavljuje i da će Mađarska „pokušati da ponudi priliku svima da sami stvaraju sredstva za život”, dodajući da je „ovo zemlja zasnovana na radu i ovde pomažemo svima da se zaposle"²⁸. Dodatno, tokom migrantske krize 2015. godine, zvanična komunikacija mađarske vlade namerno se uzdržala od upotrebe reči „tražioci azila” i „izbeglice”, te je radije koristila termine „ilegalni migranti” i „ekonomski migranti” kako bi se uokvirio javni diskurs²⁹.

Tokom 2017. godine Mađarska vlada vodila je bilbord kampanju protiv proimigrantskog stava Džordža Soroša (George Soros). Ova kampanja sa Soroševim nasmejanim licem na bilbordima i rečima „Ne dozvolite da se Soroš poslednji smeje” rezultirala je sporadičnim incidentima i antimigrantskim grafitima širom zemlje³⁰. Jedno od glavnih pitanja u kampanji za mađarske parlamentarne izbore 2018. godine bilo je moguća opasnost od masovnih migracija koje utiču na Evropu³¹. Za bolje razumevanje mađarskog konteksta i načina na koji je vlada korišćenjem teme migracija uspešno radila na

²⁶ Emily Schultheis, "Viktor Orbán: Hungary doesn't want 'Muslim invaders'", *Politico*, January 8, 2018. Available from: <https://www.politico.eu/article/viktor-orban-hungary-doesnt-want-muslim-invaders/> (Accessed October 8, 2023).

²⁷ Rachael Reilly and Michael Flynn, *A Tale of Two Refugee Crises*, Inter Press Service, Available from: <https://www.ipsnews.net/2022/03/tale-two-refugee-crises/> (Accessed January 8, 2024).

²⁸ Anna Kyriazi, *Ukrainian refugees in Hungary: Government measures and discourse in the first year of the war* Available from: <https://ssrn.com/abstract=4313945> (Accessed January 18, 2024), p. 14.

²⁹ Bori Simonovits, "The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field", *op. cit.*, p. 157.

³⁰ *Ibidem*, p. 157.

³¹ *Ibidem*.

političkoj kampanji i popularnosti, važno je napomenuti koncept "moralnog paničnog dugmeta" (Moral Panic Button) koji se u ovoj državi koristio kao sredstvo manipulacije za postizanje političkih ciljeva³². Koncept moralnog paničnog dugmeta se odnosi na proces izazivanja društvene zabrinutosti oko nekog pitanja, obično kroz rad „moralnih preduzetnika“ (ljudi koji iniciraju paniku koji kreiraju jasnu poruku i postavljaju dnevni red) i masovnih medija³³. Primena ovog koncepta u Mađarskoj protekla je relativno glatko s obzirom na to da je u ovoj državi zabeležen visok stepen ksenofobije³⁴. Povećanju nivoa ksenofobije u Mađarskoj doprineo je teroristički napad u Francuskoj tokom 2015. godine koji je iskorišćen kako bi se izazvala moralna panika u kontekstu migranata, a koju je premijer Orban iskoristio kako bi pored solidarnosti sa žrtvama iskazao zabrinutost za "život evropskog čoveka"³⁵. Prema Gero i Sik Mađarska je kroz medijsku kampanju, nacionalne konsultacije (referendume i anketiranje javnog mnjenja uz korišćenje sugestivnih pitanja i sl) i akcijama povezanim sa glasanjem uspešno koristila moralno panično dugme što je za krajnji rezultat imalo negativan odnos građana Mađarske prema migrantima³⁶.

Poljska – politički i javni diskurs

U Poljskoj promena javnog diskursa prema migrantima od pozitivnog ka negativnom imala je dramatičan uticaj na javno mnjenje budući da je broj ljudi koji se protive prihvatanju migranata porastao sa 21% u maju 2015. na 61% u aprilu 2016. godine³⁷. Promena u stavovima javnosti podstakla je delovanje

³² Márton Gero and Endre Sik, "The Moral Panic Button Construction and consequences" in: Elzbieta Gozdzia, Izabella Main and Brigitte Suter (eds), *Europe and the Refugee Response: A Crisis of Values?*, Routledge, New York, 2020, pp. 39–40.

³³ Bori Simonovits, "The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field", op. cit., p. 158.

³⁴ Márton Gero and Endre Sik, *The Moral Panic Button Construction and consequences*, op. cit.

³⁵ Népszava, *Orbán Viktor's full statement about the terror attack in Paris*. Available from: https://nepszava.hu/1044829_orban-viktor-teljes-nyilatkozata-a-parizsi-menyirenyletrol (Accessed February 1, 2024).

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Witold Klaus, Miklós Lévy, Irena Rzeplińska, and Miroslav Scheinost "Refugees and asylum seekers in Central-European Countries – reality, politics and the creation of fear in societies" in: Helmut Kury and Sławomir Redo (eds.), *Refugees and Migrants in Law and Policy Challenges and Opportunities for Global Civic Education*. Springer, Cham, 2018, p. 465.

vlade – političari desničarsko radikalnog bloka su se predstavljali kao izvršioци volje naroda. Vladine inicijative, praćene govorima njenih predstavnika i njima podređenih javnih medija, odigrale su moćnu ulogu u oblikovanju javnog mnjenja. U anketi iz juna 2017. godine 19% Poljaka je povezivalo reč „migranti” sa teroristima, još 14% ih je povezivalo sa „islamistima”, a 15% mislilo je da je to sinonim za ekonomske migrante. Generalno, polovina ispitanika je izrazila negativan stav prema migrantima, dok su pozitivna osećanja zabeležena kod 15% anketirane grupe³⁸. Javna debata oko priliva migranata posle takozvane migrantske krize doprinela je rastućem strahu od terorizma među Poljacima. Dok je 2010. godine svaki treći ispitanik prepoznao postojanje stvarne terorističke pretnje u Poljskoj, 2016. godine ovaj broj se udvostručio³⁹.

O promeni diskursa i dvostrukim standardima prema migrantima različitog porekla svedoči i izjava Keli Kobiela (Kelly Kobiella), novinarki NBC News koja je iz Poljske izveštavala o migrantskoj krizi, ona je u udarnom terminu izjavila: „Da budemo jasni, ovo nisu migranti iz Sirije. Ovo su hrišćani i belci i veoma su slični ljudima koji žive u Poljskoj”⁴⁰. Ovakvo iznošnje ličnih stavova može biti potencijalno opasno, jer kako je i ranije navedeno mediji u velikoj meri utiču na stvaranje slike o određenoj temi i situaciji. Ukazivanje na sličnosti između Poljaka i Ukrajinaca i istovremeno skretanje pažnje na različitosti Sirijaca od njih nije opravdanje za selektivno primenjivanje međunarodnih Konvencija i prava dostupnih migrantima.

Nakon izbijanja rusko-ukrajinskog rata u februaru 2022. godine, poljske vlasti morale su da usvoje novi narativ u kome su jasno naznačeni poreklo migranata i kulturne razlike. Migranti iz MENA zemalja i dalje se prikazuju kao pretnja – kulturno, socijalno i ekonomski, dok se Ukrajinci tretiraju kao „gosti koji se štite”⁴¹. Jacek Skiba, zamenik ministra unutrašnjih poslova, zadužen za pitanja migracija u 2015. godini, izneo je migracionu politiku vlade sledećim rečima: „Udaljavamo se od ideološkog pristupa. Po našem mišljenju ideološki pristup, zasnovan na viziji multikulturalne i široke apsorpcije migracija, je pogrešan.” Za vladu je „faktor bezbednosti izuzetno važan, što je posebno

³⁸ Witold Klaus, “Between closing borders to refugees and welcoming Ukrainian workers: Polish migration law at the crossroads”. in: Elżbieta Goździak, Izabella Main, Brigitte Suter (eds.), *Europe and the Refugee Response*, Routledge, New York, p. 80.

³⁹ *Ibidem*, p. 80.

⁴⁰ ARAB NEWS [@arabnews], “Christians” and “white.” that is how NBC news reporter compared the difference between refugees. [Video]. Youtube. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=gFG2ZadDF9s> (Accessed January 15, 2023).

⁴¹ Agnieszka Nitszke, “Poland’s Response to the Migration Crisis on the Polish-Belarusian Border in the Light of European Union Law”, *Polskie Studia Politologiczne*, Vol. 79, p. 191.

jasno s obzirom na nedavno zatvaranje granica za migrante i dobrodošlicu ukrajinskim radnicima".⁴²

POLITIKE I PROGRAMI

Dvostruki standardi zaštite migranata u EU postaju očigledni kada se uporede politički odgovori na migrantske krize iz 2015. i 2022. godine. Nakon izbivanja migrantske krize u Ukrajini, EU je usvojila Odluku Saveta o implementaciji (EU) 2022/382, kojom se Ukrajincima koji beže od rata garantuje pravo na privremenu zaštitu. Ovo je bio prvi put da je Direktiva o privremenoj zaštiti⁴³ bila aktivirana kao odgovor na dolazak velikog broja migranata iz ratom zahvaćenih područja. Sa druge strane, u slučaju migrantske krize 2015. godine nije primenjena napred navedena Direktiva, niti su pojedine zemlje EU otvorile granice kako bi pružile zaštitu migrantima⁴⁴. Umesto toga, EU je 2016. godine zaključila sporazum sa Turskom radi zaustavljanja dolazaka migranata iz MENA zemalja, čime je demonstrirala dvostruke standarde zaštite. Takvi dupli standardi ilustrovani su primerima Mađarske i Poljske koje su tokom migrantske krize 2015. godine odbile da prihvate odluke EU o relokaciji i raspoređivanju migranata, dok su u kontekstu migracija iz Ukrajine postale ključna područja prihvata, pružajući privremenu zaštitu ukrajinskim migrantima.

Mađarska – politike prijema i integracije

Mađarska je na početku migrantske krize 2015. godine zauzela antimigrantski stav, te je Kancelarija za imigraciju i državljanstvo procenila da je od 161.000 ljudi iz MENA zemalja čak dve trećine u zemlju ušlo iregularno⁴⁵. Vlada Mađarske je 15. septembra 2015. proglasila „kriznu situaciju uzrokovanu

⁴² Witold Klaus, "Between closing borders to refugees and welcoming Ukrainian workers: Polish migration law at the crossroads", op. cit., p. 79.

⁴³ "Council Directive on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof" *Official Journal of the European Communities*, 2001/55/EC of 20 July 2001.

⁴⁴ ASILE, "Reasons for the Activation of the Temporary Protection Directive in 2022: A Tale of Double Standards". Available from: <https://www.asileproject.eu/reasons-for-the-activation-of-the-temporary-protection-directive-in-2022-a-tale-of-double-standards/> (Accessed January 19, 2023).

⁴⁵ Amnesty International Publications, "Fenced out: Hungary's violations of the rights of refugees and migrants". Available from: <https://www.amnesty.org/en/>

masovnom imigracijom”, a istog dana završena je izgradnja ograde na granici sa Srbijom i izmene Krivičnog zakonika i Zakona o azilu⁴⁶. Takve odluke rezultirale su smanjenim brojem ulazaka migranata u Mađarsku, te je tokom 2016. registrovano 29,432 zahteva za azil, dok je na kraju 2020. godine podneto svega 117 zahteva. Mađarska je u potpunosti povukla odredbe o integraciji, kao što su mesečna novčana naknada i beneficije za upis u školu, čime su praktično ukinute politike integracije. Od tog datuma, samo nevladine organizacije (NVO) i verske dobrotvorne organizacije imaju pravo da pruže konkretnu pomoć u procesu integracije migranata⁴⁷. Vodeće organizacije za ljudska prava upozoravaju da je ovaj proces doveo do značajnih negativnih promena u integracijskim mogućnostima prisilnih migranata, i što je najvažnije, do ozbiljnih rizika od beskućništva⁴⁸. Situacija u kojoj NVO preuzimaju ključnu ulogu u zaštiti i integraciji, lišava migrante sigurnosti ostavljajući njihovu dobrobit civilnom sektoru i njegovim ograničenim sredstvima.

Nakon izbijanja rata između Rusije i Ukrajine u februaru 2022. godine došlo je do velikog porasta graničnih prelaza iz Ukrajine ka Mađarskoj u vrlo ranoj fazi rata⁴⁹. Migrantima koji su uspeali da stignu do mađarske granice omogućeno je da uđu bez ikakvih identifikacionih dokumenata i da podnesu zahtev za privremenu zaštitu i boravak⁵⁰. Mađarska je prvobitno smatrala da je pružanje privremene zaštite ukrajinskim migrantima protivno Direktivi EU o privremenoj zaštiti, ali je kasnije ipak odlučila da ukrajinskim migrantima ponudi privremenu zaštitu⁵¹.

wp-content/uploads/2021/05/EUR2726142015ENGLISH.pdf (Accessed January 13, 2023), p. 4.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 5.

⁴⁷ Bori Simonovits, “The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field”, op. cit., p. 155.

⁴⁸ Hungarian Helsinki Committee, *Two years after: What’s left of refugee protection in Hungary? Information note by the Hungarian Helsinki Committee*. Available from: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Two-years-after_2017.pdf. (Accessed January 23, 2024), p. 10.

⁴⁹ Anna Kyriazi, “Ukrainian refugees in Hungary: Government measures and discourse in the first year of the war”, op. cit., p. 3.

⁵⁰ UNCHR, *Hungary: Ukraine Situation Inter-Agency Operational Update – 10 May 2022*. Available from: <https://data.unhcr.org/fr/documents/details/92769> (Accessed January 9, 2024).

⁵¹ Vaski Tamás, *Hungary Also Joins EU Refugee Protection Scheme. Hungary Today*. Available from: <https://hungarytoday.hu/hungary-also-joins-refugee-protection-scheme/> (Accessed January 20, 2024).

Mađarska vlada je osnovala humanitarni savet sa zadatkom da koordinira operaciju pomoći vladinih agencija i dobrotvornih organizacija za pomoć migrantima iz Ukrajine, koju je predvodio Gergelj Guljaš (Gergely Gulyás), šef kabineta premijera. Državni program humanitarne pomoći "Mađarska pomaže" takođe je mobilisan. Tadašnji mađarski predsednik Janoš Ader (János Áder) pokrenuo je donatorsku kampanju „Dobro je biti dobar!“. Uspostavljena je 24-časovna telefonska linija i e-mail za pružanje podrške ukrajinskim migrantima⁵². Vlada, opštinske vlasti i NVO partneri su se brzo mobilisali u cilju obezbeđivanja privremenog ili dugoročnog smeštaja za migrante. NVO napominju da su neki objekti koje su odredile vlasti prikladni samo za kraće boravke jer nedostaju neke osnovne usluge kao što usluge obroka, medicinska nega, higijenski proizvodi i internet konekcija, a bilo je izveštaja i o gužvi i ograničenoj privatnosti⁵³. Dodatno, vlada je u kasnijoj fazi priliva migranata iz Ukrajine preuzela potpunu kontrolu nad službama za prihvat⁵⁴.

Mađarska vlada je donela niz uredbi kako bi postavila normativni okvir za smeštaj, zapošljavanje i socijalnu pomoć za lica koja ispunjavaju uslove za privremenu zaštitu u Mađarskoj. Vlada je proširila zdravstvenu zaštitu na ukrajinske migrante, te zdravstveni radnici u bolnicama, klinikama, kao i sa mobilnim timovima pružaju usluge migrantima⁵⁵. Oni koji se prijave za privremenu zaštitu u Mađarskoj imaju pravo na mesečnu naknadu za izdržavanje ekvivalentnu mesečnoj nadoknadi koja zamenjuje zaposlenje. Za porodice sa decom, mesečni dodatak je proporcionalan mađarskom porodičnom dodatku⁵⁶. Državne škole su pozvane da upisuju decu migrante školskog uzrasta u osnovno i srednje obrazovanje. Paralelno sa ovim naporima, vladine inicijative od samog početka bile su usmerene na pružanje podrške poslodavcima koji zapošljavaju ukrajinske migrante, osiguravajući im dugoročno smeštajno rešenje i olakšavajući im pristup transportu.⁵⁷

⁵² Anna Kyriazi, "Ukrainian refugees in Hungary: Government measures and discourse in the first year of the war", op. cit., p. 13.

⁵³ UNCHR, *Hungary: UNHCR Ukraine Refugee Situation Operational Update – 26 September 2022*. Available from: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95796> (Accessed January 18, 2024).

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Hungarian Helsinki Committee, *War in Ukraine Protection Situation in Hungary*. Available from: https://helsinki.hu/en/wp-content/uploads/sites/2/2022/03/War-in-Ukraine_1603update.pdf. (Accessed January 21, 2024), p. 4.

⁵⁷ Anna Kyriazi, "Ukrainian refugees in Hungary: Government measures and discourse in the first year of the war", op. cit., p. 14.

Poljska – politike prijema i integracije

Poljska nije imala značajno iskustvo u upravljanju migracionom politikom, a njeni pravni i institucionalni temelji u vezi sa migrantima postavljeni su u procesu pripreme za pristupanje EU⁵⁸. Nedostatak dublje integriranosti pitanja migracija u programima političkih partija i slabost migracione politike postavili su temelje za ono što se dogodilo u Poljskoj 2015. godine i bili su indirektna posledica tzv. migrantske krize. Posledice su indirektno jer praktično nijedan migrant sa Bliskog istoka nikada nije stigao u Poljsku, ali je „pretnja” njihovog ulaska u zemlju postala ključni element parlamentarnih izbora 2015. godine i deo plana i programa gotovo svih političkih stranaka⁵⁹. Vlada premijerke Eve Kopač (Ewa Kopacz) je prepoznajući razmere krize i delujući u skladu sa EU solidarnosti, u julu 2015. godine obećala da će prihvatiti 2.000 migranata u okviru pomenute šeme relokacije, dok je u septembru 2015. već pristala na više od 5.000 migranata. Istovremeno, treba istaći da vlada nije bila za rešavanje krize putem sistema prinudnog preseljenja, već je Kopač u svojim izjavama istakla potrebu za solidarnošću zajednice⁶⁰. Nekoliko nedelja kasnije Poljska je počela sa preispitivanjem svoje odluke prilikom čega je promenila stav u odnosu na prihvatanje migranata. Takva dešavanja bila su povezana sa promenom vlasti u državi. Na predsedničkim izborima 2015. godine pobedio je kandidat stranke Pravo i pravda, Andžej Duda (Andrzej Duda), a potom su usledili parlamentarni izbori na kojima je pobedila populistička desnica. Od tada se migraciona kriza u javnom i političkom diskursu predstavlja kao pretnja kulturnom identitetu i ekonomskoj bezbednosti⁶¹.

Poljska vlada smatrala je da talas migranata iz MENA zemalja nije poljski problem i da država neće poštovati klauzulu solidarnosti iz Ugovora o funkcionisanju EU⁶². Novoizabrana vlada nije prihvatila odluke o relokaciji migranata i tražila je podršku za sopstvene ideje i među Višegradskom grupom⁶³. Uprkos izjavama premijerke Kopač, vlada Beate Šidlo (Beata Szydło) dovela

⁵⁸ Alicja Zyguła, “Poland in the face of the 2015 migration crisis”, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, Vol. 20, No. 2, p. 160.

⁵⁹ Witold Klaus, “Between closing borders to refugees and welcoming Ukrainian workers: Polish migration law at the crossroads”, op. cit., p. 79.

⁶⁰ Alicja Zyguła, “Poland in the face of the 2015 migration crisis”, op. cit., p. 162.

⁶¹ Agnieszka Nitszke, “Poland’s Response to the Migration Crisis on the Polish-Belarusian Border in the Light of European Union Law”, op. cit., p. 180.

⁶² Conference of the Representatives of the Governments of the Member States, “Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union”, *European Union*, 2008/C 115/01, 13 December 2007, čl. 80.

⁶³ Višegradsku grupu čine Mađarska, Poljska, Slovačka i Češka.

je u pitanje ranije odluke i pomenuti plan obaveznog preseljenja. Mađarske i slovačke vlasti se takođe nisu složile sa predloženom alokacijom i podnele su žalbu Evropskom sudu pravde⁶⁴. Nova postavka političkih snaga u poljskom parlamentu politizovala je pitanje imigracije, koje je ubrzo postalo predmet predizborne kampanje. U oktobru 2016. godine vlada je otkazala „Poljsku migracionu politiku – status kvo i plan akcije”⁶⁵, a nova verzija nikada nije pripremljena. Stav vlade premijerke Šidlo oblikovala su bezbednosna pitanja, koja su postajala sve važnija sa prilivom migranata u Evropu. Francuska je postala poprište serije terorističkih napada 2015. godine, kada su, u seriji koordinisanih napada, teroristi Islamske države ubili 130 ljudi na više lokacija⁶⁶. Stav poljskih vlasti koji je bio u suprotnosti sa idejom EU o rešenju migrantske krize legitimisan je 2016. godine u Rezoluciji o imigracionoj politici Poljske, koja je iznela protivljenje strategiji EU za relokaciju migranata⁶⁷.

Od početka rusko-ukrajinskog rata preko 7,5 miliona ukrajinskih migranata došlo je u Poljsku, koja je primila više od 1,5 miliona ukrajinskih migranata⁶⁸, dok je 957.176 njih dobilo status privremene zaštite⁶⁹. Državljanima Ukrajine kojima je dodeljen status privremene zaštite u Poljskoj imaju niz prava i pristup beneficijama, uključujući pravo na rad bez dodatne dozvole, pristup zdravstvenoj zaštiti bez obaveze plaćanja zdravstvenog osiguranja, pravo na porodične naknade i pravo na socijalnu pomoć koja se isplaćuje pod istim uslovima kao i poljskim državljanima⁷⁰. UNHCR je podržao napore poljske vlade kroz multisektorski odgovor koji se fokusira na usluge zaštite, novčanu pomoć, zalihe za hitne slučajeve i prijem. Pokrenut je program novčane pomoći, u okviru kog je preko 100.000 migranata iz Ukrajine dobilo finansijsku podršku od UNHCR-a kako bi mogli da zadovolje svoje osnovne potrebe, kao

⁶⁴ Alicja Zyguła, “Poland in the face of the 2015 migration crisis”, op. cit., p. 162.

⁶⁵ Witold Klaus, “Between closing borders to refugees and welcoming Ukrainian workers: Polish migration law at the crossroads”, op. cit., p. 79.

⁶⁶ Alicja Zyguła, “Poland in the face of the 2015 migration crisis”, op. cit., p. 162.

⁶⁷ “Resolution of the Sejm of the Republic of Poland on Poland’s immigration policy”, *Monitor Polski*, item 370, April 13, 2016.

⁶⁸ European Investment Bank, *The needs of refugees*. Available from: <https://www.eib.org/en/stories/ukrainian-poland-infrastructure-refugees> (Accessed January 23, 2024).

⁶⁹ ACAPS, *Poland – Loss of temporary protection status and social benefits for Ukrainian refugees*. Available from: https://www.acaps.org/fileadmin/Data_Product/Main_media/20231114_ACAPS_Thematic_report_Loss_of_temporary_protection_status_and_social_benefits_for_Ukrainian_refugees_in_Pol.pdf (Accessed January 24, 2024), p. 1.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 4.

što su plaćanje stanarine ili kupovina hrane i lekova. Novac se obezbeđuje na period od tri meseca, služeći kao prelazni mehanizam zaštite u hitnim slučajevima, sve dok ukrajinski migranti ne budu mogli da se samostalno izdržavaju ili ne budu uključeni u vladine sisteme socijalne zaštite.⁷¹

ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju primenjena je komparativna analiza dve migrantske krize koje su zadesile Evropu 2015. i 2022. godine, sa posebnim osvrtom na Mađarsku i Poljsku. Analiza se bavi tokom migracija, uzrocima koji su ih pokretali, kao i odgovorima EU na ove kompleksne izazove. Obe krize dovele su do problema u funkcionisanju EU usled nedostatka jednoglasnosti u rešavanju pitanja migracija. U političkoj areni, vlade država članica pokušale su da odgovore na izazove migracija na različite načine, često selektivno štiteći prava najranjivijih grupa. Takve varijacije inicirale su pojavu duplih standarda u tretmanu migranata iz geografski različitih regiona, istovremeno naglašavajući nedostatak koherentnog solidarnog odgovora na nivou EU.

Tokom i nakon 2015. i 2022. godine, EU je bila suočena sa izazovima povezanim sa migracijom i od nje se očekivalo da migrantima iz ratom zahvaćenih područja pruži pomoć i podršku zasnovanu na principu solidarnosti. Slikovit primer Mađarske i Poljske prikazan u ovom radu ukazuje na prisustvo dvostrukih standarda u tretmanu migranata. Ovi primeri otkrivaju tendenciju da se iste kategorije migranata tretiraju različito u zavisnosti od zemlje porekla. Ovo se manifestuje kroz upotrebu različite terminologije u medijima, pri čemu se migranti sa teritorije Ukrajine često oslovljavaju "belcima, hrišćanima i našima", dok se oni koji dolaze iz MENA zemalja često nazivaju "teroristima, islamistima i drugima". Ovakva terminološka razlika implicira različite nivoe prihvatanja i podrške migrantima koji su iz istih ili sličnih razloga morali da napuste svoje domove. Jasno je da stereotipi i predrasude postoje i da se održavaju kako na nivou visokih funkcionera i donosioca odluka tako i na nivou izveštavača, novinara i na kraju građana.

Uočena je i generalizacija koja sugeriše da migranti iz različitih regiona koriste migrantske talase na različite načine, te da migranti iz MENA zemalja predstavljaju potencijalnu pretnju po bezbednost evropskog stanovništva. Takva vrsta uopštavanja u suprotnosti je sa izveštajima koji često pridaju veći značaj potrebama ukrajinskih migranata. Poljska i Mađarska su primile veliki broj ukrajinskih migranata i preuzele finansijski teret migrantske krize, dok

⁷¹ UNHCR, *UNHCR expands operations in Poland to reach refugees from Ukraine amid rising vulnerabilities*. Available from: <https://www.unhcr.org/news/briefing-notes/unhcr-expands-operations-poland-reach-refugees-ukraine-amid-rising> (Accessed January 21, 2024).

su odbile odluke EU o raspoređivanju migranata iz MENA zemalja u skladu sa unapred utvrđenim kvotama. Postavlja se pitanje da li su programi i reprezentacija migranata u medijima rezultat stvarnih razlika ili su one rezultat korišćenja političkih mehanizama koji za cilj imaju sticanje popularnosti koja konačno treba da obezbedi pribavljanje i/ili ostanak na vlasti? Čini se da je odgovor uvek u želji za moći, a retko u stvarnoj spremnosti da se ljudima osigura bezbednost onda kada su prinuđeni da napuste svoje domove. Selekciona implementacija odredbi Ženveske konvencije i odluka EU u izvesnom smislu pokazuju neadekvatnu primenu široko prihvaćenih vrednosti, u prvom redu solidarnosti. Istraživanje ukazuje na potrebu za reformama u migracionim politikama kako bi se obezbedila pravičnija, konzistentnija i nediskriminatorna praksa u radu sa migranatima, nezavisno od njihove religijske ili etničke pripadnosti. EU i njene države članice treba da se fokusiraju na razvoj praktičnih i efikasnih rešenja za pružanje pomoći migrantima iz svih regiona, kako bi se sprečile buduće krize i pojava dvostrukih standarda.

BIBLIOGRAFIJA

1. ACAPS, "Poland – Loss of temporary protection status and social benefits for Ukrainian refugees" Available from: https://www.acaps.org/fileadmin/Data_Product/Main_media/20231114_ACAPS_Thematic_report_Loss_of_temporary_protection_status_and_social_benefits_for_Ukrainian_refugees_in_Pol.pdf (Accessed January 24, 2024).
2. Alicja Zyguła, "Poland in the face of the 2015 migration crisis", *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, Vol. 20, No. 2, pp. 155–166.
3. Amnesty International Publications, "Fenced out: Hungary's violations of the rights of refugees and migrants". Available from: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/EUR2726142015ENGLISH.pdf> (Accessed January 13, 2023).
4. ARAB NEWS [@arabnews], "Christians" and "white" that is how NBC news reporter compared the difference between refugees. [Video]. Youtube. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=gFG2ZadDF9s> (Accessed January 15, 2023).
5. ASILE, "Reasons for the Activation of the Temporary Protection Directive in 2022: A Tale of Double Standards". Available from: <https://www.asileproject.eu/reasons-for-the-activation-of-the-temporary-protection-directive-in-2022-a-tale-of-double-standards/> (Accessed January 19, 2023).
6. Bansak Kirk, Hainmueller Jens and Hangartner Dominik, "How economic, humanitarian, and religious concerns shape European attitudes toward asylum seekers", *Science*, Vol. 354, pp. 217–222.
7. Bizman Aharon, Yinon Yoel, "Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification", *Basic and Applied Social Psychology*, Vol. 23, No. 3, pp. 191–196.

8. "Council Directive on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof" *Official Journal of the European Communities*, 2001/55/EC of 20 July 2001.
9. Conference of the Representatives of the Governments of the Member States, "Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union", *European Union*, 2008/C 115/01, 13 December 2007, čl. 80.
10. Crawley Heaven, Castles Stephen and Loughna Sean, *States of Conflict: Causes and Patterns of Forced Migration to the EU and Policy Responses*, Institute of Public Policy Research, London, 2003.
11. De Genova Nicholas, "Migrant 'ilegality' and deportability in everyday life", *Annual Reviews of Anthropology*, 2002/31, pp. 419–447.
12. Eberl Jakob-Moritz, Meltzer Christine, Heidenreich Tobias, Herrero Beatrice, Theorin Nora, Lind Fabienne, Berganza Rosa, Boomgaarden Hajo, Schemer Christian and Strömbäck Jesper, "The European media discourse on immigration and its effects: a literature review", *Annals of the International Communication Association*, Vol. 42, No. 3, pp. 207–223.
13. European Investment Bank, "The needs of refugees". Available from: <https://www.eib.org/en/stories/ukrainian-poland-infrastructure-refugees> (Accessed January 23, 2024).
14. Feischmidt Margit and Ildikó Zakariás, "Politics of care and compassion: Civic help for refugees and its political implications in Hungary—A mixed-methods approach", in: Margit Feischmidt, Ludger Pries, and Celine Cantat (eds.), *Refugee protection and civil society in Europe*, Palgrave, Cham, 2019, pp. 59–99.
15. Georgiou Myria and Zaborowski Rafal, *Media coverage of the 'refugee crisis': A cross European perspective. Council of Europe Report: DG1(2017)03*. Available from: <https://edoc.coe.int/en/refugees/7367-media-coverage-of-the-refugee-crisis-a-cross-europeanperspective.html> (Accessed October 7, 2023).
16. Gero Márton and Sik Endre, "The Moral Panic Button Construction and consequences", in: Elzbieta Gozdziaik, Izabella Main and Brigitte Suter (eds), *Europe and the Refugee Response: A Crisis of Values?*, Routledge, New York, 2020, pp. 38–54.
17. Goul Andersen Jørgen and Bjørklund Tor, "Structural Change and New Cleavages: The Progress Parties in Denmark and Norway", *Acta Sociologica*, Vol. 33, No. 3 (1990), pp. 195–217.
18. Hainmueller Jens and Hopkins Daniel, "The hidden American immigration consensus: A conjoint analysis of attitudes toward immigrants", *American Journal of Political Science*, Vol. 59, No. 3, pp. 529–548.
19. Hirschman Albert Otto, *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*, MA: Harvard University Press, Cambridge, 1970.
20. Hungarian Helsinki Committee, *Two years after: What's left of refugee protection in Hungary? Information note by the Hungarian Helsinki Committee*. Available from:

- https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Two-years-after_2017.pdf. (Accessed January 23, 2024).
21. Hungarian Helsinki Committee, *War in Ukraine Protection Situation in Hungary*. Available from: https://helsinki.hu/en/wp-content/uploads/sites/2/2022/03/War-in-Ukraine_1603update.pdf. (Accessed January 21, 2024).
 22. IOM, *Glossary on Migration (second edition)*, Geneva: International Organization for Migration, 2011. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf (Accessed November 5, 2023), p. 39.
 23. IOM, *World Migration Report 2020*, Geneva: International Organization for Migration, 2020, Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (Accessed August 14, 2023), p. 2.
 24. Klaus Witold, "Between closing borders to refugees and welcoming Ukrainian workers: Polish migration law at the crossroads". in: Elżbieta Goździak, Izabella Main and Brigitte Suter (Eds.), *Europe and the Refugee Response*, Routledge, New York, pp. 74–90.
 25. Klaus Witold, Lévay Miklós, Rzeplińska Irena and Scheinost Miroslav, "Refugees and asylum seekers in Central-European Countries – reality, politics and the creation of fear in societies", in: Helmut Kury and Sławomir Redo (Eds.), *Refugees and Migrants in Law and Policy Challenges and Opportunities for Global Civic Education*, Springer, Cham, 2018, pp. 457–494.
 26. Kunz Egon Fransis, "The Refugee in Flight: Kinetic Models and forms of Displacement", *International Migration Review*, Vol. 7, No. 2, pp. 125–146.
 27. Kyriazi Anna, "Ukrainian refugees in Hungary: Government measures and discourse in the first year of the war". Available from: <https://ssrn.com/abstract=4313945> (Accessed January 18, 2024).
 28. Népszava, *Orbán Viktor's full statement about the terror attack in Paris*. Available from: https://nepszava.hu/1044829_orban-viktor-teljes-nyilatkozata-a-parizsi-merenyletrol (Accessed February 1, 2024).
 29. Nitzske Agnieszka, "Poland's Response to the Migration Crisis on the Polish-Belarusian Border in the Light of European Union Law", *Polskie Studia Politologiczne*, Vol. 79, pp. 179–193.
 30. Raičević Nebojša, „Izgradnja zajedničkog evropskog sistema azila i njegovo prilagođavanje masovnom prilivu migranata”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, Vol. 71 (2015), str. 13–32.
 31. Rédl Boglárka, Nagy Sarkadi Márton and Zubor Zalán, "Ukrainian refugees in Hungary: Volunteers are doing the government's work". Available from: <https://vsquare.org/ukrainian-refugees-in-hungary-volunteers-are-doing-the-governments-work/> (Accessed January 19, 2024).
 32. Reilly Rachael and Flynn Michael, *The Ukraine Crisis: Double Standards, Has Europe's Response to Refugees Changed? Global Detention Project*. Available from: <https://www.globaldetentionproject.org/the-ukraine-crisis-double-standards-has-europes-responseto-refugees-changed> (Accessed October 7, 2023).

33. Reilly Rachael and Flynn Michael, "A Tale of Two Refugee Crises", Inter Press Service. Available from: <https://www.ipsnews.net/2022/03/tale-two-refugee-crises/> (Accessed January 8, 2023).
34. "Resolution of the Sejm of the Republic of Poland on Poland's immigration policy", *Monitor Polski*, item 370, April 13, 2016.
35. Richmond Anthony, "Reactive Migration: Sociological Perspectives On Refugee Movements", *Journal of Refugee Studies*, Vol. 6, No. 1, 1993, pp. 7–24.
36. Schultheis Emily, "Viktor Orbán: Hungary doesn't want 'Muslim invaders'", *Politico*, January 8, 2018, Available from: <https://www.politico.eu/article/viktor-orban-hungary-doesnt-want-muslim-invaders/> (Accessed October 8, 2023).
37. Simonovits Bori, "The Public Perception of the Migration Crisis from the Hungarian Point of View: Evidence from the Field" in: Birgit Glorius, Jeroen Doomernik (eds.), *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Localities*, Springer, Switzerland AG, 2020, pp. 155–176.
38. Tamás Vaski, "Hungary Also Joins EU Refugee Protection Scheme. Hungary Today". Available from: <https://hungarytoday.hu/hungary-also-joins-refugee-protection-scheme/> (Accessed January 20, 2024).
39. UN General Assembly, "Convention Relating to the Status of Refugees", *United Nations Treaty Series*, Vol. 189, July 28, 1951.
40. UNCHR, "Hungary: UNHCR Ukraine Refugee Situation Operational Update – 26 September 2022". Available from: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95796> (Accessed January 18, 2024).
41. UNCHR, "Hungary: Ukraine Situation Inter-Agency Operational Update – 10 May 2022". Available from: <https://data.unhcr.org/fr/documents/details/92769> (Accessed January 9, 2024).
42. UNHCR, "UNHCR expands operations in Poland to reach refugees from Ukraine amid rising vulnerabilities". Available from: <https://www.unhcr.org/news/briefing-notes/unhcr-expands-operations-poland-reach-refugees-ukraine-amid-rising> (Accessed January 21, 2024).
43. UNHCR. *A million refugees and migrants flee to Europe in 2015*. Available from: <https://www.unhcr.org/news/news-releases/million-refugees-and-migrants-flee-europe-2015> (Accessed January 4, 2023).
44. UNHCR. *Ukraine Refugee Situation*. Available from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Accessed January 4, 2023).
45. Velasco-González Karina, Verkuyten Maykel, Weesie Jeroen, Poppe Edwin, "Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 47, No. 4, pp. 667–685.
46. Walter Stephan, Cookie White Stephan, "Cognition and affect in stereotyping: Parallel interactive networks", in: Diane M. Mackie, David L. Hamilton (Eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception*, Academic Press, Orlando, 1993, pp. 111–136.

47. Walter Stephan, Ybarra Oscar and Rios Morrison Kimberly, "Intergroup threat theory", in: Todd Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination*, Taylor and Francis, New York, 2009, pp. 43–59.
48. Zolberg Aristide, "The formation of new states as a refugee-generating process", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 467, No. 1, pp. 24–38.

Violeta Đorđević

Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić

Tamara Stojanović

University of Belgrade – Faculty of Political Science

DOUBLE STANDARDS IN THE PROTECTION
OF FORCED MIGRANTS IN EUROPEAN
UNION COUNTRIES

Abstract

This paper aims to analyze the migration policies of European Union (EU) countries during the period from 2015 to 2023, focusing on double standards in the protection of migrants. The study seeks to identify potential differences in the programs available to migrants from the Middle East and North Africa (MENA) countries and those from Ukraine, and how these differences are reflected in migration protection policies. Through a comparative analysis of programs, political decisions, and media representation in EU countries, focusing on Hungary and Poland, we conclude that migrants from MENA countries often face limited rights. In contrast, migrants from Ukraine have access to more favorable conditions. Reasons for these treatment disparities include security concerns, prejudices, and political influence in host countries. This research shows that implementing such standards poses challenges to upholding fundamental values of equality, solidarity, and tolerance, often calling into question the consistency of European policies.

Keywords:

forced migration, social policy, integration, war, crisis, public discourse.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

32+36

GODIŠNJAK ... / Univerzitet u Beogradu.
Fakultet političkih nauka ; glavni i
odgovorni urednik Dragan R. Simić. - God. 1,
br. 1 (dec. 2007)- . . - Beograd (Jove Ilića
165) : Fakultet političkih nauka, 2007 -
(Beograd : Čigoja štampa). - 24 cm

Dva puta godišnje.
ISSN 1820-6700 = Godišnjak (Fakultet
političkih nauka Beograd)
COBISS.SR-ID 145774604